

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 27 Febr. 1883, kl. 1 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i bestämmelserna om församlingars rätt att förfoga öfver kyrkokassorna.

Med anledning af en vid sistlidet års riksdag afgifven motion hemställde Lag-Utskottet, i utlåtande N:o 41, »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om och i sådant fall i hvilken utsträckning större frihet än för närvarande enligt åtskilliga äldre författhningar tillkomme kyrkoförsamlingarne att förfoga öfver kyrkokassorna, måtte kunna dem tillerkännas hvad anginge sådana ändamål, om hvilka kyrkostämman hade att sig vårda, samt, derest en sådan utsträckt dispositionsrätt öfver kyrkokassorna funnes lämpligen böra församlingarne tilläggas, till Riksdagen aflåta nådig proposition om de förändringar, som deraf kunde påkallas i gällande förordningar om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd».

Denna Utskottets hemställan blef af Första Kammaren afslagen med 43 röster mot 39, hvilka voro för bifall, och af Andra Kammaren utan omröstning bifallen.

Frågan har nu åter upptagits uti en vid innevarande riksdag inom Andra kammaren af Herrar *Christen Assarsson* och *Lasse Jönsson* afgifven och till Lag-Utskottet hänvisad motion, N:o 38.

I denna anföra motionärerne följande:

»De betydligaste tillgångar, öfver hvilka kyrkorna råda, hafva kommit dessa till godo under den tid, då den katolska läran var rådande

Bih. till Riksd. Prot. 1883. 7 Saml. 9 Häft.

här i landet. Det är icke antagligt, att med dessa gåfvor uteslutande afsetts uppförande och vidnakhållande af kyrkor, utan äfven meddelandet af undervisning åt barn och underhåll af de fattige. Presterskapet och församlingarne kunde för befrämjande af dessa ändamål använda kyrkornas medel, under det att församlingarnes skyldighet att underhålla kyrkorna äfven i den borgerliga lagen fastställdes och har sitt uttryck i 26 kap. Byggningsbalken. Att kyrkornas tillgångar af framfarne regenter icke ansetts uteslutande böra användas för blott kyrkliga ändamål, kan af många förordningar inhentas. Så t. ex. föreskrefs genom Kongl. resolution den 3 Augusti 1681, att från kyrkokassorna i Skåne skulle till Lunds akademi årligen utgå 2,334 tunnor spanmål, råg och korn. Genom något senare utfärdade resolutioner bestämdes, att vaxljuspennningar och en tunna spanmål till bibeltryckeriet skulle utgå från hvarje kyrka.

»Nu bör det visst erkännas, att regeringen, synnerligast under de sista årtiondena, medgifvit församlingarne rätt att, efter derom gjorda ansökningar, få af kyrkokassornas medel erhålla dels räntefria lån, dels bidrag utan återbetalningsskyldighet för att bestrida utgifter till folkskolorna m. m. Men i regeringens beslut härom har ofta förekommit en antydning om, att ansökningen varit öfverflödig, och att kyrkostämman själf derom kunnat besluta.

»Med nutidens mera utvecklade kommunala lif har man icke att befara något slags missbruk, i fall församlingarne lemnades någon större frihet vid förvaltningen af sina kyrkokassar, utan snarare tvärtom, derigenom att då blefve församlingarne vida mer angelägna om att kyrkokassornas medel på ett nyttigt och praktiskt sätt användas, hvilket icke alltid nu är fallet, då en del af vördiga presterskapet anser sig ega ensam rätt att använda dessa medel efter eget godfinnande, och detta låta i de flesta fall församlingarne passera, då de icke ega vidare intresse af att iakttaga en sparsammare hushållning.»

På dessa grunder och för att få full klarhet i frågan, föreslå motionärerne, »att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om, och i sådant fall i hvilken utsträckning, större frihet, än för närvarande anses tillkomma kyrkoförsamlingarne att förfoga öfver kyrkokassorna, må kunna dem tillerkännas, hvad angår sådana ändamål, om hvilka kyrkostämman har att sig vårda, samt, derest en sådan utsträckt dispositionsrätt öfver kyrkokassorna finnes lämpligen böra församlingarne tilläggas, till Riksdagen aflåta nådig proposition om de förändringar, som deraf må påkallas i gällande förordningar om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd.»

Uti sitt utlåtande i frågan vid sistlidne riksdag llemnade Utskottet om författningarne i ämnet följande utredning:

I 26 kap. 8 § Kyrkolagen llemnas närmare bestämmelser, huru kyrkas lösegendom samt handlingar böra förvaras i en eller flere kistor med tre lås; skolande kyrkoherden behålla ena nyckeln, kyrkovärden den andra och en af sexmännen den tredje; »och må intet ther uttagas, utan i dhesse Tre Personers närvaru».

24 kap. 13 § samma lag förbjuder äfven, att vid visitationer någon må taga något af kyrkans penningar och förära biskopen eller prosten, »utan ther Kyrkoherden och Församlingen, af god och frij wilia, tänckia at gifwa dhem något, så skal dhet skee af dheras egne, och icke af Kyrkionnes Medel, som til dhes tarf och tjenst allena, böra blifwa behållne och oförrychte».

Så kortfattade bestämmelser kunde emellertid icke vara tillfyllestgörande. Derför utfärdades, i enlighet med 13 och 32 punkterna af resolutionen på allmogens besvär den 11 November 1686, Kongl. brefvet till alla generalguvernörer, guvernörer, landshöfdingar, erkebiskop, biskopar och superintendenten den 23 November 1686, hvari säges:

»Alderstund åtskillige gånger tillföre af Wåre trogne undersåtare uthi underdånighet påmint och begiärt är, det ett inseende och noga undersökning hållas kunde, huruledes Kyrkornes medel af dem, som sådane under händer haft, tid efter annan, ähre upburne och disponerade wordne, hwilket Wij så mycket mehra för skiähligt hålle och nödigt achte at skee, som Wij esomoftast om hielp till Klocker, Kyrkors reparation, och Wijnsäds påökning ifrån alla Lands-orter ansökte warda; och andras understöd häruthinnan i Nåde tillagt hafwe, hwarmed, sampt de wid ett och annat tilfalle eliest tilfallande inkomster, där en rätt disposition wore, Kyrkorne wähl skulle kunna widmachthållas; hwarföre äfwen Wij både af sielfwa billigheten härtill inrådde så wal som af Allmogens wid denna Riksdag församblade samptlige fullmächtiges underdåniga anhållan ähre föranlätne wordne sådant att låta wärkställa; Och såsom dhe öfwer alt klaga, at Kyrkio-kistorne hos dem merendels medellöse ähre, där doch dageligen uti dem penningar infalla, både genom Kyrkionnes egne ordinarie inkomster, som dhe extra ordinarie, af pung-penningar, Testamenten, och annat mehr, hwarmed Kyrkiorne, uthan wijdare samman-skott af Församlingar, wähl underhållas kunde, där elliest sådane medel rät använde och icke til särskilte personers nytta på somblige orter wid visiterande, Probstarnes och andras kringresande, Ungdomen uti Socknen at förhöra, bortskiänkte blefwe; Altså är Wår Nådige willie och befall-

ning, det Biskopen tillika med Landshöfdingen, til hvilken Wi ock Wåre Nådige ordres härom låtit afgå, efterser, huru förberörde Kyrkiornes ordinarie och extra ordinarie inkomster ähre i hwar Socken och stad använde och hwar til dhe utgifne wordue, tilhållandes wederbörande derføre en richtig redo och räkenskap göra, likmätigt den Nådige Resolution, Wi nu på Samptelige Allmogens allmänna beswärs punchter § 13 och 32, wid denna Riksdagen gifwit hafwe, tillseendes, om wid det Eder anförtrodde — — — — Biskopsdöme någorstädes sådant missbruk med Kyrkiomedlens bortskiänkande föröfwas plägar, som nu särdeles i Nykiöpings Län klagas öfwer; hvilket, ehwarest det skeer, alfwarligen hämmas och straffas måste, — — —»

I öfverensstämmelse härmed innehåller Kongl. brefvet till landshöfdingen i Vestmanland och biskopen i Vesterås den 6 April 1695, att landshöfdingen, jemte biskopen, skulle ett flitigt inseende hafva, det kyrkors medel i länet rätteligen, och som sig borde, blefve använda till kyrkornas nytta och fördel; och skulle derføre de, som dessa medel och inkomster vore om händer betrodde, derføre årligen göra redo och räkning. I presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723 stadgas ock i punkt 23, att å sockenstämmor skulle, sedan kyrkoherden förestält kyrkans angelägenheter och hvad till kyrkodisciplinen hörde, socknemännen rådslå och beställa om kyrkans inkomst och räkenskap, hvilken borde rigtig och verificerad af kyrkoherden och kyrkovärdarne hållas, och vid årets ända slutna vara, samt, sedan den af socknemännen då blifvit uti allmän socknestämman öfversedd och erkänd, till vederbörande prosts och biskops, eller, der så omträngde och nödigt funnes, landshöfdingens vidare efterfrågan, så väl som medlen, i kyrkans kista eller eljest behörigen förvaras.

På ofvan anförda 1686 och 1695 års Kongl. bref återopar sig ock Kongl. brefvet till Kammarkollegium den 6 Juni 1797. Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län hade hos Kongl. Maj:t anmält, att, vid pröfningen af ett förekommet mål, huruvida en församling egde rätt att af medlidande eftergifva kyrko- och fattigkassornas fordringar hos låntagare, hvilkas utgifne och i sakristian förvarade panter blifvit genom inbrott bortstulna, skiljaktighet uti meningarne yppats mellan Konungens Befallningshafvande och konsistorium i Linköping, dervid konsistorium ansett församlingen oberättigad till en sådan eftergift af kassornas medel, men landshöfdingen, med återopad anledning af Kongl. brefvet till konsistorium i Vexjö den 18 Juli 1791, deremot funnit sig med konsistorium icke kunna häruti instämma, hvarför Konungens Befallningshafvande hade i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes genom någon

allmän författning föreskrifva gränsen af församlingarnes rättighet i denna del. Kammarkollegium androg, i ett på befallning afgifvet underdånigt utlåtande, att af berörda Kongl. bref, såsom angående frågan, huruvida kyrkans utlånta kapitaler uti bankomynt kunde med Riksgäldskontorskreditsedlar betalas, den följd för församlingar att efter godtfinnande använda dessa medel till andra behof, så mycket mindre borde kunna dragas, som, utom det deras pröfningsrätt inom detta ämne blifvit inskränkt, tillsynen öfver kyrkomedlens användande genom Kongl. brefven den 23 November 1686 och den 6 April 1695 blifvit landshöfdingen och konsistorium gemensamt uppdragen, hvilka alltså egde pröfva, huru värden deraf handhades och rätta de deremot förekommande fel, i anseende hvartill, och då denna ordnings bibehållande vore nödig samt någon ändring uti förenämnda Kongl. förordnanden icke skett, collegium ansåg någon ytterligare författning häruti icke vara af nöden. Kongl. Maj:t förklarade sig hafva funnit hvad af Kammarkollegium blifvit anfördt vara väl grundadt, och att församlingarne så mycket mindre kunde ega någon rätt att efter behag och eget godtfinnande använda kyrkans medel, som desamma icke tillkommit endast genom församlingarnes enskildt gjorda sammanskott och gåfvor, utan äfven genom den vin- och byggnadssäd, Kongl. Maj:t och kronan skänkt och bestått; och som uti 1686 och 1695 års Kongl. bref tydligen funnes föreskrifvet, huru och på hvad sätt kyrkans medel skulle handhafvas, fann Kongl. Maj:t, lika med Kammarkollegium, att då dessa författningar eller Kongl. bref icke blifvit upphäfnade eller ändrade, något ytterligare eller förnyadt förordnande uti detta ämne icke tarfvades, utan att landshöfdingen och konsistorium i Linköping, i likstämmighet med hvad uti dessa Kongl. bref stadgades, hade att öfver den anmälda förekomna frågan sig hufvudsakligen yttra.

Angående värden och förvaltningen af kyrkornas fastigheter, medel och öfriga tillhörigheter uti Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Hallands samt Göteborgs och Bohus län utfärdades den 12 April 1815 en särskild Kongl. instruktion, hvilken i viss del sedermera ändrades genom Kongl. kungörelsen den 30 Juli 1859, som utfärdades för att möjliggöra tillämpningen af Kongl. brefvet den 6 April 1858 och Kammarrättens derå grundade kungörelse af den 30 i samma månad, om tiden för räkenskapernas aflemnande till granskning i Öfverrevisionsdepartementet. Genom Kongl. kungörelsen den 27 Juni 1862 förklarades emellertid dessa författningar skola upphöra att vara till efterrättelse gällande, hvadan nämnda län blefvo, i afseende på så väl au-

vändande som redovisning af kyrkomedel, ställda i lika förhållande med det öfriga riket.

Beträffande särskildt domkyrkomedel, så innehåller punkt 4 af Presterskapets privilegier, att biskoparne och superintendenterna med konsistorierna skola hafva inspektion på domkyrkotunnorna, så väl som alla andra domkyrkans handlingar, samt inkomster och utgifter, att de väl blifva anlagde, och låta sysslomannen för dem årligen göra en riktig räkenskap, den i konsistorium skall inläggas, öfverses och förvaras; men originalet insändas till landskontoret och i öfrigt skulle dermed förfaras enligt landshöfdingeinstruktionen. Ännu säger ock gällande landshöfdingeinstruktion i § 31 mom. 18, att det tillhör Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att handhafva den genom särskilda författningar och stadganden föreskrifna kontroll å förvaltning och redovisning af kyrkors tillhörigheter och inkomster. Angående värden och förvaltningen af Lunds domkyrka och hennes egendom finnes utfärdad en särskild Kongl. stadga den 17 November 1859 med de sedermera genom Kongl. skrifvelsen den 21 December 1871 gjorda ändringar af dess 19 § 10 och 11 mom.

Sådana äro, fortfar Utskottet, de spridda författningar, mestadels af äldre datum, hvilka reglera användningen af kyrkokassorna och kontrollen å detta användande. Här förtjenar endast att tilläggas, att, enligt § 2 i förordningen om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 samt om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863 till kyrkostämmas handläggning höra frågor om, bland annat, kyrkomedels användande, kyrko- och skolräkenskapers granskning samt hushållning med och vård om kyrkans egendom.

Utskottet förmålde sig vidare hafva, för att kunna lemua upplysning om de åsikter, som gjort sig gällande vid pröfning hos Kongl. Maj:t af underdåniga ansökningar om användande af kyrkokassemedel, låtit genomgå de å vederbörande byrå inom Eklekasiastikdepartementet förda anteckningar öfver dylika ansökningsärenden, handlagda åren 1874—1881, samt deraf inhemtat,

att Kongl. Maj:t, enligt särskilda resolutioner, förklarar *hinder enligt författningarne icke möta* för användande af kyrkokassas medel till anskaffande af *orgel*, anbringande och underhåll af *värmeapparat i kyrka* (resolution härom införd i Bihaget till Svensk Författningssamling 1877, N:o 22), *inlösen af jord till utvidgande af kyrkogård*, *brandvredskap i kyrka*, *aflöning till kyrkoraktare* (med visst årligt belopp), *bidrag till*

guldande af amorteringslån för orgel och för boställshus åt klockare (med visst årligt belopp);

samt att Kongl. Maj:t deremot, på särskilda ansökningar, *bifallit*, att kyrkokassas medel finge användas till *byggande af kapellkyrka, upprättande af jernstaket kring kyrkogård, grundläggande af sockenbibliotek, skolhusbyggnad* (med visst årligt belopp), *aflöning till barnmorska* (med visst årligt belopp).

Jemväl ansåges Kongl. Maj:ts tillstånd erforderligt ej mindre i det fall, att församling ville, till byggande af skolhus eller annat dylikt ändamål, ur kyrkokassan upptaga lån på längre återbetalningstid än två år, än äfven, om församling ville för dylikt ändamål på kortare tid ur kyrkokassan upptaga *väntefritt* lån.

Då af de många ansökningar, som af församlingar till Kongl. Maj:t ingåfves om tillåtelse att använda kyrkokassemedel till vissa uppgifna ändamål, framginge, att stor ovisshet för närvarande vore rådande beträffande församlings rätt i nämnda hänseende;

då Kongl. Maj:t följaktligen besvärades med pröfning af en mängd dylika ansökningsärenden, utan att något verkligt behof kunde anses förefinnas, att alla dylika frågor skulle dragas under högsta statsmyndighetens pröfning i ansökningsväg; och

då större frihet i dispositionen öfver kyrkokassorna syntes, med nutidens mera utvecklade kommunala lif, utan fara kunna åt församlingarne lemnas;

så fann sig Utskottet föranlåtet att till Riksdagen göra ofvan anförda hemställan.

Såsom visar sig vid en jämförelse mellan ordalydelsen i denna hemställan och det nu af motionärerne afgifna förslag, skilja de sig derutinnan, att i stället för orden i Utskottets förslag »enligt åtskilliga äldre författningar tillkommer» i motionärernes blifvit, i enlighet med ett under öfverläggningen i frågan vid sistliden riksdag inom Andra Kammarne framställt, men icke af Kammarne godkänt yrkande, insatte orden: »anses tillkomma». Då emellertid den vid tillfället åberopade § 34 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, jämförd med § 3 i samma förordning, långt ifrån att stödja den åsigt, det de i ämnet gifna äldre författningar icke vidare skulle vara gällande, synas Utskottet tala för den motsatta uppfattningen, har Utskottet icke funnit skäl att i denna del ändra sitt förra förslag.

Mot detta förslag har visserligen den ytterligare anmärkning gjorts, att, då kyrkokassorna ursprungligen samlats för byggande och under-

håll af kyrkorna, det icke vore med full rättvisa öfverensstämmande att åt samtliga å kyrkostämman röstberättigade, äfven dem, som antingen alldeles icke eller endast i ringa mån deltog i kyrkobyggnadsbesväret, öfverlemna att besluta om användande af kyrkokassemedel. Utskottet vill med anledning häraf erinra, att de ordalag, hvori, enligt Utskottets förslag, Riksdagens skrifvelse skulle affattas, äro så valde, att Riksdagen icke dermed uttalat sig mot att, derest så skulle finnas lämpligt, beträffande rösträtten i fråga om användande af kyrkokassemedel bestämmelser lemnades, som stode i öfverensstämmelse med grunden för § 5 i gällande allmänna kyrkostämmoförordning.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, med hufvudsakligt bifall till förevarande motion, må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om och i sådant fall i hvilken utsträckning större frihet än för närvarande enligt åtskilliga äldre författningar tillkommer kyrkoförsamlingarne att förfoga öfver kyrkokassorna, må kunna dem tillerkännas hvad angår sådana ändamål, om hvilka kyrkostämman har att sig vårda, samt, derest en sådan utsträckt dispositionsrätt öfver kyrkokassorna finnes lämpligen böra församlingarne tilläggas, till Riksdagen aflåta proposition om de förändringar, som deraf må påkallas i gällande förordningar om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd.

Stockholm den 27 Februari 1883.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herr Grefve *Mörner*.